

עומק הפשט

עיונים ברש"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ה

פ' פינחס

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'

6882799-08 / 4125205-050

או במייל rizs@neto.bezeqint.net

ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

(א) בדברי רש"י (בתחילת הסדרה) שיתרו היה "אבי אמו" של פינחס – למה לא כתב בקיצור: "זקינו" / שקו"ט האם היתה אמו של פינחס בתו של יתרו, או נכדתו / השבטים טענו כנגד פינחס, שמצד הטבע היה לו קירבה יתירה דוקא ליתרו, עוד יותר מאשר לאהרן

(ב) כשבאו השבטים לדבר בגנות פינחס – למה הדגישו את פיטום העגלים דוקא? / השבטים טענו כנגד פינחס שיש לו טבע של רוע לב ואכזריות, והוכיחו זאת מיחוסו ליתרו / ההבדל בין דיעות למדות / "בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" דוקא – ולא אחר אלעזר הכהן

(ג) בדברי רש"י (כה, יד) "במקום שייחס את הצדיק לשבח ייחס את הרשע לגנאי" / הטענה כנגד פינחס שטבעו טבע אכזרי, ולכן התעורר כנגד זמרי בן סלוא שהיה נשיא בישראל ובעל חסד / האמת היא להיפך – הנהגת זמרי היה בה אכזריות ("נשיא בית אב לשמעוני"), ודוקא פינחס נהג בחסד ואהבה ("בן אלעזר בן אהרן")

(ד) הכתוב אינו מפרש את חטאו של צלפחד – ולמה הוצרך רש"י לפרשו ולהביא שתי שיטות? / רבי עקיבא דרכו "לזכות את ישראל" ולכן גם כאן הוא מיקל בחטאו של צלפחד / לרבי שמעון יש טעם חיובי למה צלפחד אינו צריך להפסיד את חלקו בארץ

(ה) מה היתה טענתן של בנות צלפחד? / "השופט כל הארץ לא יעשה משפט"?! / בנות צלפחד נזהרו בכבוד אביהן ולכן לא פירטו במה חטא

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא בליתי את בני ישראל בקנאתי" (כה, יא)
 פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן – לפי שהיו השבטים מבזים אותו והראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה-זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו ויחסו אחר אהרן:

ידוע מה שכתבו בספרים אודות גודל הדיוק בלשון רש"י – ועפ"ז יש לדקדק במה שכתב לגבי יתרו שהיה "אבי אמו" של פינחס; לכאורה, היה יכול לקצר ולומר בתיבה אחת: "זקנו"¹!

ודיוק זה כפול הוא:

ראשית כל, העיקר הוא עצם היותו של פינחס מיוחס ליתרו – ולמאי נפקא מינה האופן המדוייק, אם היה יתרו "אבי אמו" או "אבי אביו"?

ושנית: בנידון דידן, מובן מעצמו שיתרו היה "אבי אמו" של פינחס (ולא אבי אביו), כיון שאבי אביו הוא הרי אהרן הכהן, כמפורש בכתוב. ואיזה חידוש איפוא השמיענו רש"י בדיוק לשונו "אבי אמו"?

1. ולהעיר מסיפור הגמרא בעירובין נג, ב.

אם פינחס – בתו של יתרו

ויובן בהקדים:

רש"י כאן אינו מפרש את המקור לזה שפינחס הוא נכדו של יתרו – ובפשטות הוא משום שסמך על דבריו בפרשת וארא².

הכתוב שם מספר על נישואי אביו ואמו של פינחס: "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה", ומפרש רש"י: "מבנות פוטיאל – מזרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה, ומזרע יוסף שפטפט ביצרו".

אמנם, שם כתב רש"י רק שהיתה אשת אלעזר, אם פינחס, "מזרע יתרו" – ולא כתב שהיתה ממש "בת יתרו". וטעמו בזה פשוט, שהרי כיון ש"פוטיאל" מדבר בשני אנשים – יתרו "שפטם" ויוסף "שפטפט" – אי אפשר לומר שהיתה אשת אלעזר בת ממש לשניהם, ולכן על כרחך צריך לפרש (לפחות ביחס לאחד מהם) שהיתה מזרע "פוטיאל", ולא בתו ממש.

ואכן, בגמרא³ משמע שלא היתה אשת אלעזר בת ממש לא ליתרו ולא ליוסף, אלא רק מיוחסת אליהן בדרך רחוקה יותר. שכך אמרו (לגבי פינחס): "אי אבוא דאימיה מיוסף, אימיה דאימיה מיתרו; ואי אימיה דאימיה מיוסף, אבוא דאימיה מיתרו".

וזהו איפוא שחידש רש"י כאן באומרו שיתרו היה "אבי אמו" – שאמנם ביחס ליוסף על כרחך שהיתה אם פינחס רק מזרעו ולא בתו ממש, אך ביחס ליתרו היתה אם פינחס בתו ממש. ולפי זה נצטרך לפרש, שבית יתרו בא בקשרי משפחה עם זרע יוסף, כך שבת יתרו היתה מיוחסת גם ליוסף.

[בנחלת יעקב כאן האריך לשלול סברא זו, וכתב: "אי אפשר לומר דפינחס הוא דור שלישי ליוסף וליתרו .. וממילא יהיה אחד מהם אבי אמו ממש .. על כרחך .. או בן יוסף נשא בת יתרו, או בן יתרו נשא בת יוסף, ואלעזר לקח בת זה האיש. וממילא יהיה אחד מהם אבי אבי אמו של פינחס, והשני יהיה אבי אם אמו של פינחס. וכן הוא לשון הש"ס .. סוף סוף יצדק לומר על שניהם 'אבי אמו', הן שיהיה אבי אבי אמו, הן שיהיה אבי אם אמו. – ואין לתמוה לומר על דור רביעי 'אבי אמו', דהא בני בנים הן כבנים". ועיין עוד בדבריו ובעוד מפרשים.

1. ו, כה.

2. סוטה מג, א. וש"נ.

אולם על פי הידוע שרש"י מפרש הכתובים באופן פשוט, המתאים גם לתלמיד צעיר שלא למד עדיין את דברי הש"ס כו' – לא מסתבר שיכתוב כוונתו ברמז, באופן שיצטרכו לחפש בדברי חז"ל וכו' למה כוונתו בדיוק. ולכן נראה לפרש לשונו "אבי אמו" כפשוטו – שאם פינחס היתה בת יתרו ממש⁴].

דור רביעי או דור שלישי?

הטעם לזה שנדרש רש"י לחדש כאן שאם פינחס היתה בתו ממש של יתרו (ולא הסתפק במ"ש בפ' וארא "מזרע יתרו") – יש לבאר:

הנה הלשון בפ' וארא היא "מבנות פוטיאל". ופשוטות הלשון היא – שהיתה בתו של "פוטיאל". אלא, שכיון ש"פוטיאל" קאי על שני אנשים – יתרו ויוסף – בהכרח להוציאה מפשוטה ביחס לאחד מהם, ולפרש שהכוונה (לא לבת ממש, אלא רק) לזרע "פוטיאל"; וכיון שאין הוכחה מלשון הכתוב ("מבנות פוטיאל") למי היתה בת ממש ולמי היתה מיוחסת בדרך רחוקה יותר – לכן סתם רש"י שם וכתב בשניהם: "מזרע יתרו .. ומזרע יוסף".

אמנם כשבאים ולומדים הענין בפרשתנו, מוכח ומתברר כי ביחס ליתרו היתה אם פינחס בתו ממש – וכפשוטות הלשון "מבנות פוטיאל" (ולא רק "מזרעו", כמו ביחס ליוסף) – ולכן כאן כתב רש"י בפשטות שהיה יתרו "אבי אמו" ממש של פינחס.

וההסברה בזה:

מזה שהכתוב הוצרך להתייחס לטענת השבטים כנגד פינחס ולשלול אותה, מובן שהיה איזה תוכן בטענתם והיא התקבלה אצל כמה וכמה; ובכך, אם נאמר שהיתה אם פינחס נכדתו של יתרו, באופן שהיה פינחס דור רביעי ליתרו – הרי שלא היתה מתקבלת מעיקרא טענת השבטים בדבר יחוסו של פינחס ליתרו, כי היה פשוט לכל שיחוסו הקרוב לאהרן (בתור דור שלישי) גובר ומכריע את יחוסו הרחוק ליתרו (בתור דור רביעי בלבד)!

ומטענת השבטים למדנו איפוא, שהיתה אם פינחס בתו ממש של יתרו, וכך היה יתרו קרוב באותה מדה הן לאהרן והן ליתרו – לשניהם היה מיוחס בתור נכד ממש, דור שלישי – ולכן היה מקום לבזותו על ידי יחוסו ליתרו "אבי אמו".

4. ומה שכתב רש"י בפ' מטות (לא, ו) על פינחס שהיה "יוסף אבי אמו" – הרי מיד ממשיך ומבהיר כוונתו בזה, "שהיתה אמו של פינחס משל יוסף", ולא "בת יוסף".

לאיזה סבא אדם קרוב יותר?

אך עדיין אין הענין מחזור די צרכו:

סוף סוף, כיון שפינחס קרוב באותה מדה הן לאהרן והן ליתרו – איך יכולים היו לבזותו על ידי יחוסו ליתרו, בשעה שהכל יודעים שבדיוק כשם שהוא מיוחס ליתרו כך הוא מיוחס לאהרן?!

יש לומר, שלטענת השבטים נחשב פינחס קרוב יותר ליתרו מאשר לאהרן – בהיותו "אבי אמו" דוקא; ויסוד הסברא כבר לימד אותנו רש"י ב"פשוטו של מקרא":

בפרשת ויגש⁵ נאמר "אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב .. ואת דינה בתו", ומפרש שם רש"י: "הזכרים תלה בלאה והנקבות תלה ביעקב, ללמדך: אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה".

והעולה מזה, כי על פי טבע אדם קרוב יותר לתכונותיו של אבי אמו מאשר אבי אביו, שהרי הבן שייך לאמו יותר מלאביו ("אשה מזרעת תחלה יולדת זכר"), ושוב האם שייכת היא יותר לאביה מאשר לאמה ("איש מזריע תחלה יולדת נקבה") – ובענינו טענו השבטים, שפינחס קיבל את תכונותיו בעיקר (לא מאביו אלעזר, אלא מאמו, והיא הרי קיבלה את תכונותיה בעיקר מאביה יתרו, כך שבסך-הכל יש קירוב יותר בין פינחס לאבי אמו יתרו מאשר לאבי אביו אהרן.

והעיר שסברא זו הובאה גם להלכה: הפרי מגדים⁶ כותב לענין חילול קדושת כהן על ידי מעשה בתו ("את אביה היא מחללת"), שיש סברא לומר שגם אם הבת ממירה את דתה רח"ל מחלל הדבר את קדושת אביה; ואף שאם הבן ממיר את דתו רח"ל אין הדבר מחלל את קדושת אביו, יש לחלק בין בן לבת, כי דוקא בבת "עיקר בתר מזג וטבע האב, איש מזריע תחלה יולדת נקבה".

יש להוסיף בביאור טענת השבטים שייחסו את פינחס ליתרו יותר מלאהרן, שנסתייעו בזה שפינחס (עד עתה) לא היה כהן כאביו אלעזר וכזקנו אהרן (ורק בפרשתנו ניתנה לו כהונה), שמזה היתה הוכחה נוספת ששייך הוא יותר לאבי אמו מאשר לאבי אביו⁷; וזהו איפוא שהוצרך הכתוב לבוא במיוחד "ולייחסו אחר אהרן".

(חלק ח – פינחס א)

5. מו, טו.

6. אורח חיים סי' קכח, אשל אברהם ס"ק סב.

7. וראה עד"ז במשכיל לדוד כאן.

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא בליתי את בני ישראל בקנאתי" (כה, יא)
 פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן – לפי שהיו השבטים מבזים אותו 'הראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה-זרה והרג נשיא שבט מישראל', לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן:

הכוונה הכללית של רש"י מובנת היטב – השבטים דרשו את פינחס לגנאי, בהיותו בן בתו של יתרו, ששייך לעבודה-זרה; ולכן בא הכתוב לדרוש בשבח, שאדרבה: הוא "בן אלעזר בן אהרן הכהן".

אמנם כשמדייקים בפרטי הלשון צריך ביאור, הן בהגנאי שאמרו כנגד פינחס – והן בהשבח שבא הכתוב לשבחו:

בהגנאי שאמרו כנגד פינחס – הנה רש"י בפרשת יתרו⁸ פירש, שיתרו "היה מכיר בכל עבודה זרה שבעולם, שלא הניח עבודה זרה שלא עבדה"; ומעתה יש להקשות: למה הזכירו השבטים בטענתם דוקא פרט זה ש"פיטס עגלים לעבודה זרה", ולא הוסיפו בגנותו ואמרו שעבד את "כל עבודה זרה שבעולם"?

ובהשבת שבא הכתוב לשבחו – הנה לשון הכתוב היא "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", ומשמעות הענין היא שפינחס מיוחס לשבח הן בהיותו בן אלעזר (שהיה באותה שעה כהן גדול) והן בהיותו בן בנו של אהרן הכהן; ומעתה יש להקשות בלשון רש"י "בא הכתוב וייחסו אחר אהרן" – כאילו כוונת הכתוב היא לייחס את פינחס דוקא לאהרן (ולא לאלעזר)!

ועוד זאת: למה לא כתב רש"י "אחר אהרן הכהן"?

[ואכן, במדרשי חז"ל הלשון היא⁹ "התחילו שבטים מבזין אותו .. בא הכתוב וייחסו – פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן". וגם אם רצה רש"י לקצר בלשונו, היה לו לומר "בא הכתוב וייחסו" סתם, שאז היו נכללים בזה כל הפרטים המנויים בכתוב; ומזה ששינה רש"י מלשון חז"ל וכתב "וייחסו אחר אהרן", מובן שכוונתו בדוקא (דוקא אהרן ולא אלעזר; ודוקא "אהרן" סתם, בלי "הכהן").]

פיטום עגלים – אכזריות

והביאור בזה:

טענת השבטים כנגד פינחס היתה – שהוא איש רע ואכזרי בטבע. כי הנה, זמרי הביא את המדינית "לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל"¹⁰ – ומתוך כל העדה היה פינחס היחידי שקם לקנא את קנאת ה'.

ובכן, טענו השבטים: איך יתכן כי מתוך כל ישראל לא קם אף אחד לעשות מעשה זה, ואפילו לא משה רבינו בכבודו ובעצמו?! על כרחך, שפינחס עשה זה (לא רק מתוך רצון טוב, לקנא את קנאת ה', אלא) מתוך זה שבטבע מדותיו רע הוא ונמשך לענינים של אכזריות כו'.

ומעתה מובן מדוע הדגישו שזקנו יתרו "פיטום עגלים לעבודה זרה" – כי כאשר באים ומפטמים עגל במזון משובח, כשהמטרה בזה היא לבוא מיד לאחר מכן ולשחטו, הרי יש בזה אכזריות גדולה ביותר, כמובן¹¹.

9. סנהדרין פב, ב. ועד"ז בכמדבר רבה פכ"א, ג.

10. בלק כה, ו.

11. ועל דרך מה שכתב רש"י בפ' בהעלותך יא, כב: "אומרים לו לחמור טול כור שעורים

ונחתוך ראשך".

וזוהו איפוא שטענו כנגד פינחס, שכיון ולאבי אמו היה את טבע האכזריות (המתבטא ב"פיטם עגלים לעבודה זרה"), הרי מן הסתם עבר טבע זה בירושה גם לבן בתו פינחס. ומעתה מסתבר, שזה שדוקא הוא נתעורר בקנאות להרוג את זמרי, אינו משום שהוא ירא ה' וחרד לדבריו יותר מכל בני ישראל, אלא משום היותו נמשך לענינים אלו של רע ואכזריות כו'¹².

טבעו הטוב של אהרן

ולאחר שנתבאר דיוק לשון רש"י בענין הגנאי, "שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה" – יובן היטב גם דיוק לשונו בענין השבח, "בא הכתוב וייחסו אחר אהרן":

אם הכוונה היתה לדבר במעלת פינחס בכלל – אז מובן שכוונת הכתוב היתה לייחס אותו בכל הפרטים: הן בהיותו בנו של אלעזר כהן גדול, והן בהיותו בן בנו של אהרן הכהן הגדול;

אולם כיון שטענת השבטים היתה דוקא על פרט זה של טבע האכזריות – לכן מפרש רש"י שגם היחוס לשבח הוא בהפכו, בטבע האהבה והחסד. והיינו, שכנגד טענת השבטים שמעשה פינחס היה מצד שנמשך לענינים של רע ואכזריות (יותר מאחרים), בא הכתוב והודיענו שאדרבה – פינחס עשה זה מתוך אהבת ישראל אמיתית שבערה בלבו (יותר מאחרים).

וכיון שזו מטרת היחוס, הרי מובן שלענין זה נוגע דוקא היחוס לאהרן עצמו (ולא לאלעזר בנו), שהוא הוא הידוע במדת חסדו ואהבתו¹³, וכפי שלימד אותנו רש"י¹⁴ ב"פשוטו של מקרא" שהיה "רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה".

ואמנם, בכתוב נאמר "פינחס בן אלעזר בן אהרן", כי כדי לייחס את פינחס לאהרן הרי שצריך להזכיר את אלעזר שבינתיים; אך הכוונה בזה אינה להוסיף בשבחו של פינחס בהיותו "בן אלעזר", אלא רק לייחס את פינחס לאהרן עצמו.

ומעתה מדוייק היטב גם לשון רש"י "ויחסו אחר אהרן" – ולא כתב "אהרן הכהן" – כי בנידון דידן אין נוגע זה שאהרן הוא "כהן" ומשרת בקודש, אלא רק

12. ראה עוד בזה לקמן סימן ג.

13. אבות פ"א מ"ב: "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום כו'".

14. חוקת כ, כט.

טבעו העצמי כ"רודף שלום ומטיל אהבה"; וכמו שבסיפור הכתוב בפרשת חוקת¹⁵ אודות זה ש"ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" – שהיה זה משום שכל ישראל נצטערו על פטירתו של אוהב ישראל – לא נאמר שם "אהרן הכהן" אלא "אהרן" סתם.

[ומה שבכתוב כאן כן נאמר "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" – יש לפרש, שזה שייך לטענת השבטים¹⁶ :

באותה שעה עדיין לא היה פינחס כהן – וכדברי רש"י בהמשך העניין¹⁷, "שאף על פי שכבר ניתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולדו אחר המשחתן, אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן".

וזהו איפוא שטענו השבטים, כי זה שפינחס אינו כהן מהווה הוכחה נוספת שאין לייחסו לטבעו הטוב של זקנו אהרן הכהן, אלא דוקא לטבעו של זקנו השני – יתרו.

בסגנון אחר: כוונת הכתוב היא לומר ש"פינחס" הוא "בן אלעזר בן אהרן"; ואף על פי שאהרן הוא "הכהן" (ופינחס לא) – בכל זאת מיוחס פינחס אחר אהרן¹⁸.

וזהו גם מה שמעתיק רש"י ב'דיבור המתחיל' את התיבות "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" – כוונתו בזה לומר: אף על פי שנאמר בכתוב "בן אלעזר" ו"הכהן", הרי באמת הכוונה היא לייחס את פינחס דוקא "אחר אהרן"].

'דיעות' אינן עוברות בירושה

ועדיין הא גופא קשיא: מנין באמת למד רש"י (ככל הנ"ל) שטענת השבטים היתה דוקא על פרט זה של אכזריות – ואז צריך לפרש שכוונת היחוס היא לאהרן בתור "אוהב שלום כו";

ולמה לא נפרש (כשטחיות הענין) שהשבטים באו לבזות את פינחס בזה שזקנו יתרו עבד את כל העבודה זרה שבעולם – ועל זה בא הכתוב וייחסו אחר אלעזר ואהרן בתור כהנים ומשרתים בקודש. כלומר: הגנאי היה בענין של עבודה זרה, והשבח הוא בענין של עבודת ה'! מהו ההכרח להדגיש דוקא את טבע האכזריות?!

15. שם.

16. ראה גם משכיל לדוד.

17. כה, יג.

18. וע"ד פרש"י ויחי מח, ז.

והביאור בזה:

אמנם יתרו עבד את כל העבודה זרה שבעולם, אבל אין סברא לומר שהדבר ישפיע לרעה על זרעו אחריו. ואם יתרו עצמו הודה בטעותו ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים", ולא נשאר אצלו בעצמו שמץ של עבודה זרה – הרי בוודאי אי אפשר לומר שהוריש ליוצאי חלציו נטייה זו.

שונה הדבר כאשר מדובר על טבע המדות – שבענין זה הרי ידוע כי "קרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב"¹⁹. כי, אמונות ודיעות יכול האדם להחליף בנקל לפי ערך, אבל טבע המדות הוא דבר עמוק ביותר בנפש, ואין פלא לומר שטבע יתרו המתבטא בפיתום עגלים ישפיע גם על נכדו פינחס.

ולכן למד רש"י שטענת השבטים היתה דוקא על טבע האכזריות שמצינו ביתרו (וכנגד זה שבח פינחס הוא דוקא בטבע האהבה של אהרן).

בן אלעזר או נכד אהרן?

ועוד בזה:

אם טענת השבטים היתה בגלל ענין העבודה זרה שביתרו – אז היה הכתוב מייחסו רק לאלעזר הכהן הגדול ("פינחס בן אלעזר הכהן"), ואינו מזכיר כלל את היותו נכדו של אהרן; שהרי בענין זה של עבודה זרה "מיוחס" אלעזר יותר מאהרן, כי לאהרן היתה שייכות מסויימת לחטא העגל – ענין של עבודה זרה – ודוקא אלעזר נקי מזה לגמרי²⁰.

וע"ד שלמדנו כבר בדברי רש"י בפ' חוקת²¹, שדוקא אלעזר הכהן הוא שעשה את הפרה האדומה ולא אהרן – כי "לפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור".

ומזה שהכתוב מייחס את פינחס גם לאהרן – "פינחס בן אלעזר בן אהרן" – מוכח שאין הכוונה לשלול את הנטייה לעבודה זרה (שבזה אין אהרן מוסיף על אלעזר).

19. עדיות פ"ב מ"ט וברע"ב שם.

20. להעיר גם מצידה לדרך כאן.

21. כ, ג.

אלא בעיקר לשלול את רוע הלב והאכזריות, שבזה נצטיין אהרן במיוחד כ"אודהב שלום ורודף שלום".

(חלק ח – פינחס א)

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא בליתי את בני ישראל בקנאתי .. ושם איש ישראל המובה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני" (כה, יא-יד)

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן – לפי שהיו השבטים מבזים אותו 'הראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה-זרה והרג נשיא שבט מישראל', לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן: **וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמּוּכָה וְגו'** – במקום שייחס את הצדיק לשבת, ייחס את הרשע לגנאי; נשיא בית אב לשמעוני – לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט שמעון:

פירשו המפרשים, שהגנאי לזמרי בן סלוא הוא בהיותו "נשיא בית אב (לשמעוני)", שזה מוסיף בפחיתותו:

"יחוס שלו הוא גנותו, דגנאי הוא לאדם חשוב להיות חוטא, ומכל שכן חטא מגונה לבעול ארמית לפני כל, ומוכיח זה על גדול פחיתותו של רשע"²².

22. לשון הגור אריה. ועד"ז כתב הרא"ם: "ייחס את הרשע לגנאי – שכל מי שהוא יותר גדול חטאו יותר גדול".

אבל מפשטות לשון רש"י "ייחס את הרשע לגנאי" [ובפרט שמדמה זה ל"ייחס את הצדיק לשבח"] משמע, כי כמו שאצל פינחס, עצם יחוסו ("בן אלעזר בן אהרן הכהן") הוא שבח, כך לאידך אצל זמרי, עצם יחוסו נחשב לגנאי, וכדלקמן.

בני ישראל – רחמנים בני רחמנים

ביאור הענין²³:

טענת השבטים כנגד פינחס היתה – שהוא איש אכזרי בטבע.

כי הנה, זמרי הביא את המדינית "לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל"²⁴ – ומתוך כל העדה היה פינחס היחידי שקם לקנא את קנאת ה'.

ובכן, טענו השבטים: איך יתכן כי מתוך כל ישראל לא קם אף אחד לעשות מעשה זה, ואפילו לא משה רבינו בכבודו ובעצמו? ! על כרחך, שפינחס עשה זה (לא רק מתוך רצון טוב, לקנא את קנאת ה', אלא) מתוך זה שבטבע מדותיו רע הוא ונמשך לענינים של אכזריות כו'.

[וכמבואר בכ"מ בספרי מוסר וחסידות²⁵, בענין אלו שנפשם "מוטבעת מגבורות קשות להרע ולהעניש כו'". – ולהעיר מההלכה שאין מושיבין בסנהדרין אלו שיש בהם אכזריות בטבע²⁶, כי גם אם מתאימים הם בכל שאר הפרטים: בחכמתם, ביראתם, ביחוסם וכו' – אעפ"כ, מצד טבע האכזריות שבהם עלולים להטות את הדין לחוב].

ונסתיעו השבטים בטענתם זו ביחוסו של פינחס ליתרו, שלא היה מבני אברהם יצחק ויעקב ויעקב הרחמנים בטבעם כו' (ואף "היה מפטם עגלים לעבודה זרה") – שלטענתם זה מחזק את החסרון שלו במדת החסד ובאהבת ישראל, שלכן דוקא הוא זה שקם לעשות מעשה זה של הריגה – ולא אף יהודי אחר!

23. ולהעיר ממפרשי רש"י כאן – מלאכת הקודש. באר בשדה. ועוד. וראה באריכות לעיל סימן ב.

24. בלק כה, ו.

25. ראה תורה אור יט, ג. דרך מצוותיך פט, ב. ועוד.

26. רמב"ם הלי' סנהדרין פ"ב ה"ג.

זה לעומת זה

והדגישו השבטים בטענתם שפינחס "הרג נשיא שבט מישראל" – אף שלכאורה מדת האכזריות מתבטאת בעצם מעשה ההריגה, גם אם מדובר בסתם יהודי – כי בזה באו לחזק את גודל ההבדל (לדעתם) בין הרוצח ובין הנרצח:

נשיא בכלל ענינו הוא לדאוג לצרכי שבטו. ומזה מוכן, שעצם היותו נשיא מלמד על כך שהוא נמשך למדת החסד והאהבה, שמצד זה אינו דואג רק לטובת עצמו אלא מתעסק בצרכי הזולת ועד לכללות השבט²⁷.

ובפרט בנידון דידן, שמעשה זמרי היה כדי להגן על כללות שבטו, כמו שפירש רש"י לעיל²⁸: "נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי שהיה נשיא שלהם, ואמרו לו אנו נידונין במיתה ואתה יושב כו" – ואז דוקא הקריב זמרי את המדינית, כדי להציל את בני שבטו.

וזהו איפוא שטענו השבטים: זמרי (נשיא שבט) היה איש חסד, הדואג לטובת הכלל – ואילו פינחס (נכד יתרו) הוא איש אכזרי, ה"מחפש" מעשים של רציחה!

ויש להוסיף בזה – בעומק יותר:

מי שהוא אכזרי בטבע, הרי מלבד זאת שהוא נהנה לעשות מעשי רע לכל, בעיקר הוא מתנהג בהנהגה רעה כלפי איש החסד. כי, בהיות איש החסד ההיפך הגמור ממנו, הרי הוא אינו יכול לסובלו, ולכן נוהג כלפיו באכזריות יתירה.

וזהו שהדגישו השבטים שפינחס "הרג נשיא שבט מישראל" – שבזה היה (לדעתם) הסבר נוסף על כך שהתעוררה אצל פינחס מדת האכזריות:

כאשר ראה פינחס את זמרי נוהג בחסד כלפי שבטו ומסייע בידם בכל כוחו – לא יכול היה פינחס (לפי דעתם) לסבול זאת, וזה מה שעורר אצלו את מדת האכזריות, עד כדי הריגת זמרי!

27. ראה רש"י מסעי לד, יז: "כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו". ובכ"מ. – ולהעיר מפרש"י נשא ז, ב שזה שזכו להיות נשיאים הוא לפי ש"היו מוכים עליהם" במצרים.

28. בלק כה, ו.

אהרונ' כנגד שמעוני

ובמענה לטענה זו בא הכתוב והדגיש את מעלת פינחס – "בא הכתוב ויחסו אחר אהרן", ולאידך – "כשם שייחס את הצדיק לשבח, ייחס את הרשע לגנאי":

מה שטענו על פינחס שהנהגתו באה מאכזריות – בא הכתוב והדגיש שאדרבה: פינחס הוא נכדו של אהרן, שהיה ידוע ומפורסם בקרב כל ישראל כ"רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה"²⁹;

ולכן, אף שכלפי חוץ נראה כאילו הנהגתו של פינחס שייכת למדת האכזריות, הרי באמת פינחס עשה מעשה זה (בתור נכדו של אהרן אוהב ישראל) מתוך אהבה גדולה לעם ישראל, ומתוך כוונה טובה בתכלית (וכפי שהיה בפועל) – להשיב את חמתו של הקב"ה מעל בני ישראל.

וכשם שבנוגע לפינחס מדגיש הכתוב את יחוסו לאהרן המיוחד במדת האהבה שלו – אף שכלפי חוץ נראה להיפך, כן (לאידך) מדגיש הכתוב בנוגע לזמרי, שאף שכלפי חוץ נראה כאילו עשה מה שעשה מתוך חסד ודאגה לשבטו כו', הרי באמת אדרבה, הוא עשה זה בתור "נשיא בית אב לשמעוני":

על שמעון אומר הכתוב "כלי חמס מכרותיהם", והיינו ש"אומנות זו של רציחה חמס הוא בידכם מברכת עשו כו"³⁰, וכפי שנראה בהנהגת שמעון במעשה שכס ובנוגע ליוסף –

ואף כאן, מעשה זמרי (שהיה "נשיא בית אב לשמעוני") מבטא (לא חסד ואהבה, אלא) את מדת האכזריות:

בזמן שיש חטא בעם ישראל המביא לידי כך ש"ויחר אף ה' בישראל" ו"שלח בהם מגיפה"³¹, נדרש הנשיא לעורר את ישראל לתשובה ולהביא לביטול חרון אף ה';

וכאשר במקום זה בא זמרי ונוהג בקצה ההפכי, מכריז שהמדינית מותרת היא לישראל ובכך מונע מישראל לחזור בתשובה (כי הם חושבים שיש להם "היתר"

29. רש"י חוקת כ, כט.

30. ויחי מט, ה ובפרש"י.

31. בלק כה, ג ובפרש"י.

מ"נשיא שבט בישראל") – הרי זו האכזריות הגדולה ביותר!

מתעטף ב"איצטלא של משי"

ולפי כל זה יומתק שכאשר באים לשלול את ענין הצביעות, נוקטים בדוגמא של "מעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפינחס"³² –

כי, הניגוד דזמרי ופינחס הוא (אינו סתם ניגוד של רשע כנגד צדיק, אלא) הבדל מן הקצה אל הקצה:

אצל זמרי מוצאים אנו "צביעות" לגריעותא, שהוא עשה את האכזריות הגדולה ביותר – והלביש אותה ב"איצטלא" של חסד ואהבה;

ואילו אצל פינחס מוצאים אנו כנגד זה למעליותא, שאף שכלפי חוץ נראית פעולתו כמו "אכזריות", הרי באמת המעשה שלו היה מתוך אהבה גדולה, "אך טוב וחסד!"

(חלק ח – פינחס א)

"אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה
 הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא
 היו לו. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין
 לו בן תנה לנו אחווה בתוך אחי אבינו" (בו, ג-ד)

והוא לא היה וגו' – לפי שהיו צאות לומר
 'בחטאו מת', נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים
 ולא בעדת קרח שהלו על הקב"ה, אלא
 בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים
 עמו. רבי עקיבא אומר: מקושץ עליהם היה,
 ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה:

צריך ביאור באריכות דברי רש"י כאן:

ענינו של רש"י הוא לפרש "פשוטו של מקרא", ובדרך הפשט מובן הענין –
 שבנות צלפחד באו לומר שאביהם מת מחמת חטא פרטי מסויים, ולא היה "בתוך
 העדה הנועדים על ה'" (כלומר, שהוא לא חטא באופן של "החטיא את אחרים עמו");
 ומה הכריח את רש"י לבאר בדיוק במה חטא צלפחד, ועד שהביא שתי שיטות בדבר
 – בשעה שהכתוב סתם ולא פירש?

[במפרשי רש"י³³ הביאו ראיות מלשונות הכתובים. וכגון, שלומדים 'גזירה שווה' מהכתוב בפ' שלח³⁴ שבו נאמר 'ויהיו בני ישראל במדבר' להכתוב בצלפחד "אבינו מת במדבר"³⁵. ועד"ז להשיטה שצלפחד היה מן המעפילים, ש"הם עלו אל ראש ההר ועברו אמימרא דרחמנא לילך דרך המדבר, וזהו דקאמר 'מת במדבר' – פירוש: מת בשביל המדבר, שלא רצו לילך דרך שם"³⁶.

אבל לכאורה קשה להעמיס פירושים כאלה בדברי רש"י, שענינו לפרש פשט הכתובים; ואם היה רש"י מתכוון לראיות בסגנון זה, הרי היה לו לאומרם בפירוש, ולא לסמוך על התלמיד שיבין זה מעצמו. ולכן נראה לפרש שדברי רש"י מוכחים מתוך פשט הכתוב גופא, כדלקמן].

למה יפסיד חלקו בארץ?

ביאור הענין:

עיקר הטענה של בנות צלפחד היתה – שאביהן לא חטא בחטא הקשור לארץ ישראל.

ולכן הדגישו שהוא לא היה "בחטא מתלוננים" – כלשון רש"י³⁷ – שהכוונה בזה למה שכתוב בהמשך לחטא המרגלים³⁸: "וילוננו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה .. ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת" – שכל העם התלוננו בענין הכניסה לארץ ישראל.

ומובן ש"מדה כנגד מדה" – כיון שהתלוננו בענין זה של ארץ ישראל, לכן ניטלה מהם הזכות בארץ ישראל, וכמו שאמר הקב"ה³⁹: "את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי .. כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם .. אשר הלינותם עלי, אם אתם תבואו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון".

וזה היה עיקר כוונתן של בנות צלפחד בזה שאמרו שאביהן "לא היה בתוך העדה

33. רא"ם. גור אריה. משכיל לדוד. באר בשדה. ועוד.

34. טו, לב.

35. וכדברי הגמ' – שבת צו, ב.

36. באר בשדה.

37. בפירוש הרמב"ן מועתק "מתאוננים". אבל צע"ג בזה, ואולי הוא טעות הדפוס.

38. שלח יד, ב ואילך.

39. שלח יד, כז ואילך.

הנועדים על ה' – להדגיש שלא מת בחטא המתלוננים שדיברו כנגד הכניסה לארץ ישראל (שבהם נאמר⁴⁰ "העדה הרעה הזאת הנועדים עלי"); וזה שהוא מת במדבר – הוא תוצאה של חטא אחד, ענין פרטי ("בחטאו מת"), ולכן אין טעם שיפסיד לגמרי את חלקו בארץ ישראל, באופן שאפילו יוצאי חלציו – בנותיו – לא יקבלו חלק זה.

רצה רבי עקיבא לזכות את צלפחד

ומעתה יתבאר מדוע הוכרח רש"י לבאר כמה כן היה חטאו של צלפחד – שהוא כדי ליישב קושיא פשוטה:

בפ' שלח, בסיפור המרגלים, מפורש (כנ"ל) "וילונו .. כל בני ישראל" – הרי ש"כל העדה" נטלו חלק בחטא המתלוננים, ולכן נגזר על כולם (אלו שהיו מבן עשרים שנה ומעלה) למות במדבר ולהפסיד חלקם בארץ; ומעתה, מהיכי תיתי לחדש שצלפחד מת בגלל ענין אחד – "בחטאו מת"?

וכדי לתרץ תמיהה זו, מביא רש"י את שיטת רבי עקיבא, ש"מקושש עצים היה":

מעשה המקושש היה בסמיכות ליציאת מצרים, עוד לפני מתן תורה. וכדברי רש"י במקומו⁴¹: "בגנותן של ישראל דיבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחיללה".

ומעתה מובן בפשטות, שאם צלפחד היה המקושש הרי שהוא מלכתחילה לא היה שייך לחטא המתלוננים שלא רצו להיכנס לארץ ישראל – כיון שהיה זה יותר משנה לפני שילוח המרגלים!

ויש להוסיף בביאור השייכות של פירוש זה לרבי עקיבא דוקא – כי הנה, על רבי עקיבא מצינו שהיה "רגיל לזכות את ישראל"⁴². ולכן הוא מפרש שצלפחד היה מקושש עצים – כי על ידי זה הוא "מלמד עליו זכות" וממעט בחטאו (לפי דרך הפשט):

ראשית כל, הנה מכל החטאים שידועים לנו מדור המדבר, היה ה"מקושש"

40. שלח יד, לה.

41. שלח טו, לב.

42. רש"י ד"ה שבקיה – סנהדרין קי, ב.

החטא היחידי שבו חטא אדם פרטי לבדו, מבלי להחטיא אחרים עמו [וזהו גם הדיוק "בחטאו מת" – שמת בגלל חטא פרטי שחטא בו לבדו].

ושנית, אליבא דרש"י הרי חטא זה של המקושש היה עוד לפני מתן תורה (כנ"ל) – והרי מובן בפשטות, שלפני מתן תורה לא היתה חומרה במצוות כמו אחרי מתן תורה.

[לכאורה היה אפשר להוסיף בה"לימוד זכות" על המקושש – ע"פ המדרש הידוע⁴³ שהמקושש לשם שמים נתכוון בו';

אבל – אין זה מתאים בשיטת רש"י בדרך "פשוטו של מקרא", שכתב בפירושו ש"בגנותן של ישראל דיבר הכתוב", היינו, שזהו ענין של גנאי ולא שהיה "לשם שמים"].

רבי שמעון: צלפחד – בעל תשובה

אמנם רבי שמעון ידועה שיטתו ש"דריש טעמא דקרא"⁴⁴ – ולכן בנידון דידן הוא מעדיף לומר שצלפחד "מן המעפילים היה", כי לפי זה יומתק ויהיה יותר "טעם" לטענת בנות צלפחד:

להשיטה שצלפחד היה ה"מקושש עצים" – אמנם מובן שמלכתחילה לא היתה לו שייכות לחטא המתלוננים, וגם ממעט הדבר בחטאו (וכנ"ל), אבל סוף סוף הרי "בחטאו מת" ויש מקום לבעל-דין לטעון שאין הכרח שבנותיו יקבלו חלק בארץ;

אמנם להשיטה שצלפחד היה "מן המעפילים" – יש סברא חזקה שאי אפשר שיפסיד חלקו בארץ:

המעפילים היו מאלה שלפני כן התלוננו ולא רצו להיכנס לארץ ישראל; אבל לאחר מכן הם חזרו בתשובה על תלונתם זו ורצו מאוד להיכנס לארץ, עד כדי כך שאפילו כאשר הזהיר אותם משה "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם"⁴⁵, מכל מקום העפילו לעלות אל ראש ההר בו' מתוך רצון חזק להיכנס לארץ!

ואמנם, המעשה שלהם נחשב לחטא, שהרי המרו את פי משה [ולכאורה זהו חטא

43. הובא בתוס' בבא בתרא קט, ב. תרגום יונתן בן עוזיאל פ' שלח שם.

44. גיטין מט, ב. וראה רש"י סנהדרין קיב, א ד"ה אמר ר"ש.

45. שלח יד, מב.

גדול – עוד יותר מחטא המקושש שהיה לפני מתן תורה וכו'; אבל בענין הכניסה לארץ – הרי המעשה שלהם מבטא תשובה הכי גדולה מתוך מסירות נפש⁴⁶, ולכן, טענו בנות צלפחד, לא יתכן שבגלל מעשה זה יפסידו לגמרי החלק בארץ.

ויהי רצון, שנזכה תיכף ומיד לביאת משיח צדקנו, שהוא יקבץ את כל נדחי ישראל ויביאם אל ארץ הקודש, "וישבו שם וירשוה; וזרע עבדיו ינחלוה, ואוהבי שמו ישכנו בה".

(חלק ח – פינחס ב)

---

46. ומצינו כגון דא ענינים של "מצוה הבאה בעבירה" וכיו"ב.

"אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחווה בתוך אחי אבינו" (בו, ג-ד)

והוא לא היה וגו' – לפי שהיו צאות לומר 'בחטאו מת', נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהלו על הקב"ה, אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו. רבי עקיבא אומר: מקושץ עליהם היה, ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה:

לפום ריהטא נראה, וכן הבינו במפרשי רש"י⁴⁷, שטענת בנות צלפחד היתה כך:

בשלמא אם אבינו היה חוטא באחד מהחטאים שהזכירו – "מתלוננים" או "עדת קורח" – אז היה מובן שהפסיד לגמרי חלקו בארץ, משום ש"מי שהחטיא את הרבים גם בניו נענשים, ולכן מרגלים ועדת קרח שהחטיאו את הרבים גם בניהם נענשו שלא נטלו חלק אביהם בארץ ישראל"⁴⁸;

47. ראה רא"ם. נחלת יעקב. ועוד.

48. לשון באר בשדה על רש"י כאן.

אבל כיון שחטא בחטא פרטי, "בחטאו לבדו מת – ולא החטיא את אחרים עמו", הרי גם אם נגזר דינו למיתה, אין טעם שבני משפחתו יפסידו חלקו בארץ!

אמנם הסברא בזה אינה מבוררת דייה, דלכאורה, לא מצינו ב"פשוטו של מקרא" חילוק זה – שדוקא מי שהחטיא את אחרים אז נפסד חלקו בארץ לגמרי, ואילו מי שחטא לבדו אינו מפסיד חלקו – ומהיכן למדוהו בנות צלפחד?

ועוד יש להקשות: אם כל כוונת בנות צלפחד היתה לומר שאביהן לא היה "מחטיא את אחרים" – היה להן לומר בפירוש ובקיצור: "בחטאו לבדו מת" ! ולמה הוצרכו להאריך ולפרט?

כיצד אפשר לתת למי שאינו קיים?

והנה, בעצם הטענה של בנות צלפחד – "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו", והיינו, שיירשו את חלק אביהן⁴⁹ – האריכו המפרשים ותמהו⁵⁰:

נחלקו רבותינו האם חלוקת הארץ היתה "ליוצאי מצרים", או "לבאי הארץ". כלומר: האם חילקו את הארץ לפי מנין יוצאי מצרים, אלא שכיון והם מתו במדבר לכן בניהם קיבלו את חלקם – או שחילקו את הארץ לפי מנין באי הארץ, אלו שנכנסו לארץ בפועל;

ומדברי רש"י בפירושו על התורה⁵¹ עולה, שהוא לומד כהשיטה ש"לבאי הארץ נתחלקה הארץ".

ומעתה אינו מובן – מה רצונן של בנות צלפחד? הרי מכיון שאביהן אינו בכלל "באי הארץ" שוב אין לו חלק בארץ! ואמנם, אם היה לו בן זכר שהיה נכנס לארץ, היה בן זה מקבל חלק בארץ – (לא בזכות אביו צלפחד, אלא) בזכות עצמו; אך עתה שאין בן, וצלפחד עצמו אינו קיים – איזה מקום יש לטעון "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן"?!

49. וראה רש"י כו, ז ד"ה נתון תתן: "חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים".

50. ויסודם בסוגיית הגמ' בבא בתרא קיא, א. [ואכמ"ל, וכאן נתבארו הדברים לפי דרך "פשוטו של מקרא"].

51. פרשתנו כו, נה.

הזכות עברה מהאבות לבנים

וביאור הענין – בדרך הפשט, דרכו של רש"י בפירושו על התורה:

לפני שיצאו ישראל ממצרים, הבטיח להם הקב"ה – "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים.. והבאתי אתכם אל הארץ .. ונתתי אותה לכם מורשה"⁵²; והיינו, שהיתה הבטחה על נתינת ארץ ישראל ליוצאי מצרים.

אלא, שלאחרי החטא שבו התלוננו ישראל – לאחר דברי המרגלים – ודיברו כנגד הכניסה לארץ ישראל, אמר הקב"ה שעונשם יהיה "מדה כנגד מדה": "כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם"⁵³, והפסידו הזכות להיכנס לארץ ישראל.

ברם, לא ניטלה מהם לגמרי הזכות בארץ ישראל, אלא הזכות שלהם עברה – כמו שאמר להם הקב"ה – ל"טפכם"⁵⁴, בניהם של יוצאי מצרים, שהם נכנסו לארץ וקיבלו את הזכות במקום אבותיהם שמתו במדבר.

ומעתה מסתבר לומר, שגם להשיטה – שכמותה נקט רש"י, כנ"ל – אשר "לבאי הארץ נתחלקה הארץ", הרי זה מצד שהם הטף והיורשים של יוצאי מצרים.

וזהו שטענו בנות צלפחד, שהזכות של אביהן בארץ – מכח הבטחת הקב"ה ליוצאי מצרים – צריכה היא להינתן להן, בנותיו, כשם ששאר יוצאי מצרים עברה זכותם לבניהם;

כי סברו בנות צלפחד, שזה ששאר הנשים והבנות בישראל לא קיבלו חלק בארץ, הוא מכיון שאחיהן הם היורשים של זכות אבותיהם, ואין לבת ירושה במקום הבן – אך כיון שצלפחד מת במדבר ו"אין לו בן", הרי הן היורשות של אביהן ובמילא מגיע להן חלק בארץ.

השופט כל הארץ לא יעשה משפט!?

אלא שעדיין לא נתבאר – מנין למדו בנות צלפחד סברא זו (שזה ששאר הבנות

52. וארא ו, 1-ח.

53. שלח יד, כח.

54. שם, לא.

לא יקבלו חלק בארץ הוא בגלל שיש להן אחים היורשים במקומן? למה לא העלו על דעתן שהבנות הופקעו מעיקרא מכלל הזכות בארץ (כשם שהאנשים הפחותים מגיל עשרים לא יקבלו חלק בארץ), ותו לא?!

ולבאר זה הקדימו בנות צלפחד ופירשו את חטא אביהן – "והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קורח כי בחטאו מת", והיינו שהוא לא היה "בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח" (כפירוש רש"י):

בשלמא אם צלפחד היה מת בגלל שחטא בדיבור כנגד הכניסה לארץ ישראל – אז היה אפשר להבין שכיון ו"אין לו בן", הרי הפסיד את חלקו בארץ לגמדי, באופן שאפילו יוצאי חלציו לא יקבלו חלק זה [וכשם שהיה במתי מדבר אחרים, שמתו בלי בנים או שבניהם היו פחותים מגיל עשרים בעת הכניסה לארץ – שהפסידו חלקם בארץ ללא תקנה];

אך כיון שצלפחד לא חטא בחטא השייך לארץ ישראל –

כי לא היה "בחטא מתלוננים", שהכוונה בזה למה שכתוב בהמשך לחטא המרגלים⁵⁵: "וילוננו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה .. ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת", שהעם התלוננו בענין הכניסה לארץ ישראל.

וכמו כן לא היה ב"עדת קורח שהצו על הקב"ה", כי גם בעדת קורח מצינו טענה בענין ארץ ישראל, שהרי דתן ואבירם אמרו "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו"⁵⁶, וענין זה פעלו על כל עדת קורח.

– אלא מת במדבר כתוצאה של חטא אחר, ענין פרטי ("בחטאו מת"), הרי אין טעם שיפסיד לגמדי את חלקו בארץ ישראל, באופן שאפילו יוצאי חלציו לא יקבלו חלק זה!

ומכיון שאי אפשר לומר ש"השופט כל הארץ לא יעשה משפט"⁵⁷, הרי בהכרח – טענו בנות צלפחד – שבכזה מצב נשאר לאביהן זכות בארץ, כאחד מיוצאי מצרים שלהן הובטחה הארץ; וכיון ש"אין לו בן", הרי צריכה זכות זו להינתן להבנות.

55. שלח יד, ב ואילך.

56. קרח טז, יד.

57. ראה וירא יח, כה.

בנות צלפחד כיבדו את שם אביהן

העולה מכל הנ"ל, שעיקר כוונת בנות צלפחד באומרן "בחטאו מת" – היא להדגיש שלא מת בחטאים השייכים לארץ ישראל, אלא בגלל חטא אחד, ולכן אין סיבה שיפסיד את חלקו בארץ ישראל;

אלא שדרך אגב הוסיפו ואמרו "בחטאו לבדו ולא החטיא את אחרים עמו" (כלשון רש"י) – כי ירושת הארץ שייכת גם לקיום כל המצוות⁵⁸, ולכן אמרו שגם בחטא שאינו תלונה על ארץ ישראל לא החטיא את אחרים עמו, שעל ידי זה תגדל הטענה "למה יגרע שם אבינו".

אך עדיין יש לדקדק: למה הוצרכו להאריך ולשלול "והוא לא היה גו"? הרי היו יכולים לומר באופן חיובי וקצר במה חטא – ואז היה מובן מעצמו שאין טעם שיפסיד חלקו בארץ!

וי"ל בפשטות, שמצד כיבוד אב לא היה מתאים שיאמרו בפירוש את חטא אביהן – [שהוא חילל שבת, או שהיה מן המעפילים שהמרו את פי משה⁵⁹] – ובפרט שדבריהן היו "לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה"⁶⁰, והיה בזה משום בזיון לאביהן – ולכן לא היתה להן ברירה אלא לומר בסגנון ארוך ובאופן שלילי: "והוא לא היה בתוך העדה גו".

[ומה שסוף סוף אמרו בפירוש "בחטאו מת" – כי גם לולי דבריהן היה מובן שכיון שמת בודאי חטא (כי סתם המתים אז היו בחטא וגזירת מרגלים. ומדברי רש"י⁶¹ משמע שלא היו מתים אז אלא על ידי החטא), כך שאמירתן זו אין בה חידוש ואין בה סתירה לכיבוד אב].

ודו"ק.

(חלק ח – פינחס ב)

58. כמפורש במקרא: פ' אחרי יח, כד–כח. קדושים כ, כב–כד. פ' בחקותי. ועוד.

59. וראה בארוכה לעיל סימן ד.

60. פרשתנו כז, ב.

61. תשא ל, טז.

לזכות הנדיב הנכבד שליט"א
להצלחה בגו"ר
הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד

*

ולזכות מר בנימין הכהן
להחלמה מהירה ולאורך ימים ושנים טובות ובריאות